N°. 38. Donderdag 21 September 1916. 16de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang".

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR . . . . } HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGENDIENST . . . . . } TELEFOON 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

KOLONIAAL
ARBEIDS- EN INFORMATIE-BUREAU „OOST EN WEST":
TIJDELIJK HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich tot den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor *Advertentiën* tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

VEREENIGING „OOST EN WEST".
Afdeeling Amsterdam.

LEZING van den Heer L. M. F. PLATE, Assist.-Resid. m. v., op Vrijdag 29 September a.s. in „American Hotel" (ingang Marnixstraat) Amsterdam. Aanvang 8 uur. Onderwerp: De Koppensnellers van Zuid-Nieuw-Guinea, met lichtbeelden. Leden hebben vrijen toegang met een Dame.

EEN VERZOEK.

Eene Indische onderwijzeres, die tijdens haar verlof hier te lande voor de hoofdacte heeft gestudeerd, werd door een ongelukkigen samenloop van omstandigheden dit jaar voor het examen afgewezen. Zij zoude gaarne het volgend jaar nogmaals het examen afleggen, maar kan daartoe geen verlenging van verlof bekomen. Zoodat zij - om haar doel te bereiken - een verlof buiten bezwaar van den lande zal moeten aanvragen. Haar ontbreken daartoe de middelen, doch zij kan van een solide inrichting het benoodigde geld leenen, mits zij solide borgen kan stellen. Waar zij hier te lande geen bekenden heeft, tot wie zij zich daartoe kan wenden, heeft zij, als lid van de Vereeniging „Oost en West", de bemiddeling van het Bestuur gevraagd om een helper(ster) in den nood te vinden.

Is ook een der leden van de Vereeniging genegen hier de behulpzame hand te bieden, door zich als borg beschikbaar te willen stellen?

De benoodigde som is f 2000.-.

Namens het Dagelijksch Bestuur,
DE SECRETARIS.

MEDEDEELING.

Aangezien de copie van onzen medewerker die de rubriek „Vreemde Koloniën" samenstelt, op onverklaarbare wijze in het ongereede is geraakt, en de mail ons niet tijdig genoeg bereikte om er een en ander aan te ontleenen, verschijnt dit nummer met minder tekst dan gewoonlijk.

RED.-COMM.

De Indiën in de Troonrede.

Hoewel ditmaal uit den aard der zaak de Troonrede voor een groot gedeelte was gewijd aan „den rampzaligen oorlog die Europa verscheurt", neemt de koloniale paragraaf er een vrij belangrijke plaats in.

H. M. de Koningin zeide hieromtrent het navolgende:

„Ook in Ned.-Indië wordt veel ongemak ondervonden van de belemmeringen in het overzeesch verkeer als gevolg van den in Europa woedenden oorlog; de uitkomsten van handel en scheepvaart in alle koloniën geven niettemin reden tot tevredenheid.

In Suriname mocht zoowel het klein als het groot landbouwbedrijf op niet onbevredigenden uitslag wijzen.

De weldra verwachte voltooiing der havenverbetering op Curaçao en de vestiging op het eiland van groote werken tot opslag en bereiding van aardolievoortbrengselen, die aan honderden arbeid zullen verschaffen, rechtvaardigen de hoop op betere toekomst.

Het stemt mij tot erkentelijkheid dat op tal van plaatsen in Ned.-Indië door ingezetenen van allerlei landaarden betoogingen zijn gehouden om gehechtheid te betuigen aan het Nederlandsch gezag en bereidvaardigheid, om daarvoor persoonlijke en geleidelijke offers te brengen.

De Regeering zal niet nalaten harerzijds datgene te doen, wat gedaan kan worden tot versterking der levende strijdkrachten in Ned.-Indië, en, voor zoover de uiterst bezwarende omstandigheden het gedoogen, voortgaan met de uitbreiding der vloot en verdere toerusting tot krachtige verdediging ter zee.

De te Tandjong Priok, Soerabaja en Makassar aangelegde havenwerken zullen weldra in gebruik kunnen worden gesteld."

* * *

Het zal intusschen in den lande niet weinig verwondering wekken, dat de Regeering geen enkele toespeling heeft gemaakt op de huidige onlusten in het Djambische, waarvan in dit blad tot nu toe werd gezwegen; 1e. omdat alle dagbladen reeds beschouwingen hebben gewijd aan de telegraphische berichten, en 2e. omdat we den tijd nog niet gekomen achten voor bespiegelingen.

Dit standpunt vooralsnog handhavende, willen we nu echter wel een plaatsje inruimen aan enkele der jongste telegrammen, respectievelijk ontleend aan „De Telegraaf", de „N. R. Crt." en de officieele (Regeerings) telegrammen, welke alle er op wijzen, dat in Djambi *iets zeer ernstigs* geschiedt, waarvan de gevolgen momenteel gansch niet kunnen worden overzien.

Uit Weltevreden werd aan de „Tel." geseind: Ik verneem, dat de toestand in Noord Djambi gevaarlijk is. De bevolking, die bij de rivier de Toengkal woont, is gewapend naar de streek van Rengat getrokken, om er den aldaar wachtenden leider te halen en hem tot radjah van Toengkal te maken. De resident van Riouw heeft de overheid gewaarschuwd dat hij vreest, dat de invloed van den verbannen sultan van Riouw, die thans te Singapore vertoeft, in het spel is.

Men seinde uit Soerabaja aan de „N. R. Ct.": Majoor van der Linden, die met 2 compagniën in de richting van Bangko oprukt, is aan alle zijden door den vijand omsingeld. Gemeenschap met hem is onmogelijk, maar toch is er geen gevaar, daar de inlanders weinig geweren hebben.

Officieel werd gemeld: Kolonel Kroesen kwam den 16den dezer in Djambi aan, waar alles rustig was. Van de troepen vertrok een kompagnie naar Moeara Tembesi, teneinde de telefoongeleiding te herstellen.

Majoor van der Linden kwam te Saroebangoen-Djambi aan. Hij heeft rijst gezonden naar Bangko, waar gebrek aan dat voedingsmiddel heerschte.

Uit de onderafdeeling Rawas (Palembang) begint de uitgeweken bevolking naar Saroelangoen terug te keeren.

Nader werd gemeld, dat bij den aanval op Bangko door ongeveer 1500 opstandelingen, welke werd afgeslagen, 40 hunner zijn gesneuveld.

In Korintji heerscht rust.

Naar de meening van het Departement van Koloniën moet het in bovenbedoeld bericht vermelde treffen reeds eenige dagen geleden hebben plaats gevonden met de troepen, die volgens telegram van 7 September uit Padang over Indrapoera door Korintji naar Bangko zijn gezonden.

Dat het bericht eerst thans is doorgekomen, schrijft men toe aan het feit, dat de verbinding tusschen Bangko en Soeroelanggoen thans is hersteld.

Suriname.

Van geachte zijde maakt men ons de opmerking, dat hetgeen wij in ons vorig nummer zeiden over de emigratie van Javanen naar Suriname niet juist is. Wij schreven daar n. l.: „ons wil het toeschijnen, dat de emigratie van Java naar Suriname nooit op behoorlijken voet te regelen zal zijn, nu dit niet gelukt is onder het bestuur van den heer Idenburg, die zoo goed bekend was met de nooden van Suriname."

De geachte zijde licht de opmerking niet toe, maar bepaalt zich tot een verwijzing naar het onlangs door ons besproken rapport-Van Hasselt en wel naar de paragraaf „Het werklieden vraagstuk." De herlezing nu van deze paragraaf heeft ons niet van ongelijk overtuigd. Wel blijkt uit de beschouwingen van den heer Van Hasselt, dat hij in de verkrijging van Javanen als werkkrachten voor de Surinaamsche plantages geen moeilijkheden ziet, maar feitelijk bespreekt hij deze kwestie niet; hij neemt stilzwijgend aan dat die verkrijging mogelijk is. In den aanhef der paragraaf schrijft hij dan ook: „Dit rapport is niet de plaats om het werkliedenvraagstuk — voor den grooten landbouw wel een van de belangrijkste — uitvoerig te behandelen, te meer omdat eene bestudeering ervan niet op mijn weg lag en de tijd mij daartoe ontbrak."

Voorts lezen wij, dat, nu binnen enkele jaren het betrekken van koelies uit Engelsch-Indië tot het verleden zal gaan behooren, alle aandacht geschonken moet worden aan de immigratie uit Java en de immigratie-wetgeving met de Nederlandsch-Indische in overeenstemming gebracht en verder alle zoodanige maatregelen genomen dienen te worden, dat geregelde aanvoer verzekerd is. „Op welke wijze dit behoort te geschieden, welke maat-

regelen genomen moeten worden, kan slechts op grond van eene diepgaande studie vastgesteld worden, waartoe ik niet in de gelegenheid ben geweest."

De geachte zijde zal moeten toegeven dat het rapport-Van Hasselt geen b e w ij z e n aanvoert voor de mogelijkheid eener behoorlijke regeling van de Javaansche emigratie.

Of die „diepgaande studie" te vinden is in het rapport, dat de assistent-resident H. C. C. B. v a n V l e u t e n in 1909 heeft uitgebracht, is ons niet bekend. Het rapport is niet in druk verschenen.

Ook het in 1913 verschenen rapport van den heer J. v a n V o l l e n h o v e n vinden wij de „diepgaande studie" van de zaak niet.

De heer V a n H a s s e l t verklaart dat in de voornaamste cultuur-centra, waar met contract-koelies wordt gewerkt, de aanvoer van deze werkkrachten geheel in handen van de planters zelven is, terwijl dit in Suriname door het Gouvernement geschiedt. Dit moge voor ondernemingen in de Buitenbezittingen en in de Straits juist zijn, opgemerkt moge worden, dat in de Engelsch-West-Indische Koloniën de immigratie, evenals in Suriname, in handen van het Gouvernement is. In Suriname liet men aanvankelijk den invoer van arbeiders voor den grooten landbouw aan particulieren over, maar de volkomen mislukking van dit stelsel heeft de regeering er toe geleid er een bestuurszaak van te maken. Eerst toen is aanvoer van Britsch-Indische immigranten mogelijk geworden.

„Deze bestuursbemoeienis schrikt het buitenlandsche kapitaal af", vervolgt de heer V a n H a s s e l t. „Het is zeer verklaarbaar, dat het kapitaal huiverig is zich voor het landbouw-bedrijf in eene kolonie te interesseeren, waar dit in zoo sterke mate afhankelijk is van het bestuur dier kolonie en van de meerdere of mindere voortvarendheid en geschiktheid van de met de immigratie belaste ambtenaren; het geeft de voorkeur aan die streken, waar het zoo onafhankelijk mogelijk is van het bestuur en de ambtenaren. Het kapitaal heeft nu eenmaal een heilige vrees voor bestuurs- en ambtenaren-bemoeienis en invloed op het bedrijf."

Het zou de moeite loonen te onderzoeken of die heilige vrees van het kapitaal voor bestuurs- en ambtenaars-bemoeienis ook in de Britsch West-Indische Koloniën bestaat, waar, als gezegd, de immigratie in handen van het bestuur is.

„Die vrees mocht vroeger ongegrond geacht worden, — zoo vervolgt de heer V a n H a s s e l t — sedert evenwel tijdens de bacove-crisis het Gouvernement verderen aanvoer van immigranten weigerde, ondanks de dringende aanvragen van suiker- en koffie-plantages en gedurende den oorlog bij een groote vraag de aanvoer stilstaat, niettegenstaande die geenszins onmogelijk is, is die vrees volkomen gerechtvaardigd.

Wil de groote landbouw tot ontwikkeling komen en evenals vroeger bijdragen tot den bloei van de kolonie, dan m o e t die vrees verdwijnen.

Op voor het kapitaal geheel bevredigende wijze kan dit slechts geschieden, indien de aanvoer van de immigranten door de planters zelven geheel ter hand genomen en aan het Gouvernement slechts het toezicht op de behandeling van de immigranten overgelaten wordt.

Wij moeten het aan bevoegderen overlaten te beoordeelen of de planters voor deze taak berekend zijn en bepalen ons tot het uitspreken van onzen twijfel dienaangaande. In geen geval zou het toezicht van het Gouvernement moeten verslappen.

De heer V a n H a s s e l t is van meening, dat het stopzetten van de Engelsch-Indische immigratie, in plaats van een slag, een zegen zal blijken te zijn voor Suriname, „omdat thans niet meer op twee gedachten gehinkt behoeft te worden, tot benadeeling van de immigratie in het algemeen, uitsluitend Nederlandsche onderdanen als immigranten gewonnen zullen worden, de overdreven zorg voor de Engelsche onderdanen verdwijnen en plaats maken zal voor een normale zorg voor de eigen onderdanen en ten slotte Javanen voor plantage-arbeid (delfwerk misschien uitgezonderd) geschikter zijn dan de Britsch-Indiërs."

Wij betwijfelen het sterk of deze meening in Suriname algemeenen bijval zal vinden. Er zijn toch nog tal van planters, die de voorkeur geven aan Britsch-Indiërs, niettegenstaande „de overdreven zorg" voor deze Engelsche onderdanen. De landbouw in Suriname heeft veel te danken aan de Britsch-Indiërs.

WAT DE INLANDER ZEGT.

Wantoestanden te Gorontalo. Hierover schrijft S p r o c k in de „V o o r p o s t" 't volgende: Bij de overgave en overname van N.-I. hielden de G. G.'s Idenburg en Graaf van Limburg Stirum elk een redevoering, betreffende het bestuur van N.-I. en hare bevolking.

Niettegenstaande schrijver dezes nog niet weet hoe de nieuwe Landvoogd de belangen van N.-I. zal behartigen, achtte ik het toch naar aanleiding van de speech noodig Z. E. namens de bewoners van Gorontalo, Residentie Menado, een welkomstgroet toe te wenschen, teneinde hem te toonen, dat zich op Gorontalo ook een deel van zijn onderdanen bevindt, gelijk op Java, Sumatra en andere Soenda-eilanden. En aangezien wij tot heden nog altijd als stiefkinderen, ja zelfs door den besturenden ambtenaar te Gorontalo als slaven behandeld worden, wenden wij ons tot Z.E. den G. G. om recht en billijkheid. Hieronder zal ik een paar staaltjes mededeelen, waaruit de behandeling als slaven van de ingezetenen van Gorontalo door den zich ter plaatse bevindenden Europeeschen ambtenaar blijken zal. Eerstens de mededeeling, dat als hoofd der onderafdeeling Gorontalo een controleur B. B. staat, die tevens als magistraat fungeert. Genoemde autoriteit beschouwt echter zijn beide betrekkingen niet als een ernstige zaak, doch als een komediespel, hetgeen blijken kan uit zijn gedane uitspraken, welke strijdig zijn met de bepalingen van de wet en uit het feit, dat hij personen veroordeelt zonder de zaak eerst rijpelijk te hebben onderzocht en overwogen. Bovendien beslist hij de zaken persoonlijk, dus zonder eerst naar de meening der leden te informeeren. Dit blijkt o. m. uit de omstandigheid dat als één van de leden zich met zijn meening niet kan vereeni-

FEUILLETON.

Enkele bijzonderheden over Djambi en de bevolking. *)

De oppervlakte van Djambi, gelegen in Midden-Sumatra, bedraagt 884 vierk. G.M., dus bijna $1\frac{1}{2}$ maal die van Nederland.

Hemelsbreed is nagenoeg de grootste afstand, van Oost naar West, 340 K.M. en van Noord naar Zuid, 190 K.M.

Ongeveer $\frac{1}{4}$ gedeelte van e.g. afstand wordt langs de kust ingenomen door vrijwel onbegaanbare en onbewoonbare kustmoerassen, een kleiner gedeelte vertoont de lagere ruggen der uitloopers van het Barisangebergte.

Het overige, verreweg het grootste gedeelte van Djambi, is één groote min of meer golvende vlakte, waarvan de golven naar het Westen zeer langzaam in hoogte toenemen met een zoo geringe algemeene niveauverheffing, dat deze aan de Djoedjoehan nog geen 100 M. boven den zeespiegel bedraagt.

Laat men het gebied van de veel minder belangrijke Toengkal, van de boven-Bahar en een klein gedeelte van de Westkust van Sumatra buiten beschouwing, dan zou men Djambi het stroomgebied van de Batang-Hari kunnen noemen.

Deze machtige rivier, welke het land met hare overweldigende watermassa tot in de uiterste hoeken besproeit, vormt in waarheid den levensader daarvan.

Beschouwing van de kaart doet ons uitsluitend nederzettingen (kampongs, doesoens) langs de Batang-Hari en hare zijarmen vinden; alleen van haar scheen voldoende levenskracht uit te gaan om het land te kunnen bevolken. En zoo vertoont Djambi zich dan ook aan ons als een reusachtig woud, waarin de menschen zich angstvallig aan de groote waterwegen vastgehouden hebben, van de groote massa slechts smalle reepjes bosch wegnemende om in hunne behoeften aan bouwgrond te kunnen voorzien.

Een uitzondering maken de enkele armoedige nederzettingen van Koeboe's, nakomelingen van de oerbevolking van Sumatra, die in de diepste wouden, ver van alle verkeer verwijderd, nagenoeg zonder eenige beschaving voortleven.

Door de ligging op korten afstand van den evenaar treft men geen scherpe afscheiding tusschen O. en W. moesson aan.

Van October tot April heeft men niettemin een veel grooteren regenval dan in het overige deel van het jaar.

De Batang-Hari nu, of zoo terecht de rivier van Djambi genoemd, is tot aan onze hoofdvestiging Djambi voor kleinere zeeschepen bevaarbaar, verder tot Moeara Tambesi en zelfs tot Moeara Tebo voor grootere rivierstroomers, welke ook nog een deel van de Tambesi kunnen bevaren, terwijl kleinere, speciaal daarvoor ingerichte rivierstoomvaartuigen, hekwielers, het grootste deel van het jaar, aan de Batang-Hari, Telok Kajoepoetih, aan de Tebo, Moeara Boengo, aan de Tambesi, Soeroelangoen, aan de Merangin, Limboer, en aan de Tabir, Bangko kunnen bereiken, terwijl de bevaarbaarheid nog belangrijk verbeterd kan worden en ook wordt, door het opruimen van hindernissen, zooals boomstammen, zand- en grintbanken, rotsen, enz. Worden de rivieren te ondiep, te smal en te gevaarlijk om met stoomers te bevaren, dan nog verkeert de Djambiër in allengs kleiner wordende prauwen, djoekoengs en djaloers op het water. En zelfs als de takjes of armpjes het karakter van bergstroompjes aannemen, of wel versperd geraken door in de bedding vastzittende stammen en takken, stuurt hij zijn vaartuigje nog met ware virtuositeit over stroomversnellingen, ondiepten en in woedende bandjir's langs uitstekende rotspunten en boomstammen, tot schrik dikwijls, doch steeds tot bewondering van den Europeaan, die soms verplicht is dergelijke watertochtjes mee te maken.

Op de rivier is de Djambiër in zijn element; dit is

*) Ontleend aan een in 1909 verschenen geschrift: „De onderwerping van Djambi 1901—1907. Beknopte geschiedenis, naar officieele gegevens samengesteld door den kapitein der infanterie, G. J. Velds".

gen, dat lid een aanmerking krijgt en hem tevens gezegd wordt, dat hij brutaal is. Bovendien rijst bij mij (Sprock) de vraag, waarom sommige vonnissen voor appèl vatbaar zijn, terwijl andere weer niet. Voorts heeft deze controleur het in zijn hoofd gekregen om de djaksa's, kamponghoofden, Hoekoem toewa, Matoa Boegis, de mandoers of den cipier van de gevangenis te benoemen tot leden in commissies voor het dagelijksch toezicht op de wegen, kintals, enz., waardoor dagelijks honderden personen gedagvaard worden (naar het zeggen der commissie) omdat zij de wegen niet hebben geveegd, of omdat zij hun kintals niet schoon hebben gemaakt e. d., waardoor ze dan met 2 tot 14 dagen gestraft worden, ja somtijds langer, uitgezonderd echter de Christenen, vreemde Oosterlingen, aanzienlijken en handelaren, die voor hetzelfde feit slechts beboet worden. Ook de behandeling der gestraften, die krakal krijgen, laat nog veel te wenschen over. 's Morgens krijgen ze tot ontbijt boeboer, hun middagmaal bestaat uit djagoeng reboes en 's avonds krijgen ze rijst zonder meer. Niet alleen het volk, maar ook de ambtenaren van Gorontalo zijn nu eindelijk bewust van het onrecht, dat hun wordt aangedaan door den besturenden Europeeschen ambtenaar ter plaatse. De onbillijkheid dezer autoriteit ten aanzien van de rechtspraak blijkt verder hieruit, dat het districtshoofd van Kwandang voor de een of andere zaak eerst 14 dagen straf kreeg, welke straf later tot 5 dagen verminderd werd. Beklagenswaardig zijn voorts de leden van den ter plaatse gevestigden rechtsraad. Voor het bijwonen der zitting ontvangen de leden een opdracht van hun voorzitter, dat ze op den bepaalden dag om 8 uur 's morgens reeds in het rechtsgebouw aanwezig moeten zijn, aan welke opdracht ze natuurlijk voldoen, willen zij zich geen aanmerking van den chef op den hals halen. Maar ach, het ongeluk wil, dat de magistraat zelf pas tegen 11, 12 uur 's middags aankomt. Het is natuurlijk licht te begrijpen, dat de zitting tot 5 uur 's middags duurt. Dit is echter nog niets vergeleken bij het feit, dat sommige leden, die 4—5, ja zelfs 11 palen van de plaats wonen, een zitting moeten bijwonen welke van 6 tot 9 ja 10 uur 's avonds duurt. En nu ten aanzien der beklaagden. Ze moeten n.l. van den vroegen morgen tot den laten avond in het gebouw zitten zonder dat ze iets te eten krijgen. Het is dus licht te begrijpen, wanneer een beklaagde op de vraag van den voorzitter moeielijk antwoord kan geven, waarom hij ten onrechte een zwaardere straf krijgt, dan hij verdienen moet. En mocht een veroordeelde bij het hooren van zijn vonnis glimlachen, dan wordt zijn straf onmiddellijk verdubbeld. Een ongezonde toestand voorwaar. Een ander staaltje van den controleur. Op een dag kreeg hij het in zijn hoofd zijn paard te verruilen met dat van een kromo, dat veel mooier gebouwd was. Bij de ruiling werd *f* 22.50 toegelegd. Ruim 21 dagen later besloot hij echter zijn oud paard terug te vragen en ook het toegelegde bedrag; Kromo zou dan zijn knol, die intusschen vermagerd was, terugkrijgen. Kromo, die het geld reeds verbruikt had, kon het bedrag niet teruggeven en bleef ook hardnekkig weigeren zijn afgejakkerd oud paard aan te nemen. Doch door de bedreiging met straf, gelukte het den Controleur zijn vorig paard en het geld terug te krijgen. Een handeling, die volstrekt niet strookt met die, welke men van een ontwikkelden Europeaan en op zijn minst van een Controleur verwachten moet. Om bovengenoemde redenen hoopt het Gorontalosche publiek, dat de landraad, die ten tijde van den Sultan bestaan heeft, weder zijn zetel zal krijgen te Gorontalo. Tot slot wenscht de schrijver van ganscher harte, dat Z. E. de G. G., de Resident van Menado en de Assistentresident van Gorontalo dit artikel te lezen krijgen, opdat zij op de hoogte zullen zijn van de te Gorontalo heerschende wantoestanden.

Weer een nieuwe „Partij". De „Perniagan" neemt hieromtrent 't volgende uit het „Nieuws v. d. Dag" over: Er is weer een nieuwe „partij" in wording, misschien reeds geboren, wordt van Inlandsche zijde medegedeeld. De geestelijke vader is de heer Th. R. Landouw, die het heugelijk feit in de nieuwe Vorstenlanden inluidde. Volgens hem rijzen „politieke vereenigingen" als paddestoelen uit den grond. Dat wil dan natuurlijk zeggen: verkapte publieke vereenigingen, want de echte, waarin men betoel betoel aan politiek mag doen — al is het er dan „politiek" naar! — zijn nog steeds verboden. Hoe de nieuwe partijleider „politiek" verstaat, blijkt uit de volgende bekentenis: „Had Douwes Dekker niet in een onbewaakt oogenblik zijn onafhankelijkheids-ideeën verkondigd, er zou een fusie zijn ontstaan van de Indische Partij met den Indischen Bond en Insulinde." D. D. had dus zijn onafhankelijkheids-ideeën verborgen moeten houden. Hij had onder een of ander voorwendsel naar de onafhankelijkheid moeten streven. De bedoeling kan geen andere zijn, omdat ieder hier vrij is zijn ideeën, ook onafhankelijkheids-ideeën, te verkondigen, mits hij blijft binnen de grenzen der wet. Zal dat het streven zijn der nieuwe partij: onafhankelijkheid najagen onder een of ander masker? De nieuwe „leider" schijnt 't zelf nog niet goed te weten. Door de oplossing van de I. P. in Insulinde — zoo verklaart hij — werd de aard van de I. P. verbasterd, er werd (door Insulinde) in het geheim volgens het program van de I. P. gewerkt; Insulinde, haar zwakheid beseffend, associeerde zich met de socialen, maar de vreugde was van korten duur; de twee gelieven zijn weer van elkaar af. En...... „de wijze, waarop Insulinde haar taak opvat: het toelaten van buitenlanders als leden, het uitsluiten van de Hollandsche taal als voertaal op haar algemeene vergaderingen, heeft de ontevredenheid opgewekt van velen"...... En dat is de oorzaak, dat te Solo een vereeniging zal worden opgericht, die het goede gedeelte, dat in de I. P. was, zal overnemen en vierkant zal staan tegenover de machinatiën van de verkapte Indische Partij." Deze taal is te beschouwen — alzoo de correspondent — als een oorlogsverklaring aan de heeren Topee, Tjipto en andere „leiders", alsmede de aankondiging van een herleefde Indische Partij. Hoe dit echter, vooral na het voorafgaande te rijmen is met het voorloopig program: de verschillende partijen in N.-I. meer tot elkaar te brengen, loyaal te blijven tegenover Nederland enz....... is niet duidelijk. Was de disloyaliteit der I. P. juist het groote aantrekkingspunt? Overigens moet de heer Landouw de wording en de verwording van de I. P. zoowel als van Insulinde nog maar eens bestudeeren. Hij zal dan wel gewaar worden, dat ook zonder de verkondiging der

---

zoo sterk, dat hij in enkele streken soms een vaartuig versmaadt, om zich, alleen gesteund door een stukje pisangstam tusschen de beenen en slechts het hoofd boven water met zijn bundeltje kleeren er op, uren ver door den stroom te laten meevoeren.

De bevaarbaarheid der rivieren, voor stoomers vooral, is intusschen in hooge mate afhankelijk van den waterstand, daar deze verschillen van 6 tot 8 M. kan aanwijzen, terwijl enkele ondiepten aan de overigens voldoende bevaarbaarheid groote afbreuk kunnen doen.

Zulks is o.a. het geval met de Batang-Hari, waarin zich o.m. tusschen Djambi en Moeara Tambesi, ongeveer halfweg, de Selat-passage bevindt, waarop bij lagen waterstand soms niet meer dan 3 voet water staat, zoodat dan slechts zeer weinig diepgaande stoomertjes nog kunnen passeeren.

Bij hoogen waterstand, veel voorkomende dus in den regentijd, treden de rivieren in haar benedenloop steeds, in haar middenloop dikwijls over duizenden meters buiten hare oevers, hetgeen het aanleggen van wegen en paden zeer belemmert en wat in die streken de bevolking dan ook nagenoeg geheel nagelaten heeft, zich daarbij bepalende tot verkeer te water.

In bandjirvrije streken is die toestand — voor militaire operatiën van zooveel belang — veel gunstiger.

Gedurende de expeditie werd de bevolking overal met energie aan het tot standbrengen van verkeerswegen te land gedwongen, zoodat thans nagenoeg alle bestuursvestigingen door goede landwegen met elkaar verbonden zijn.

Het onderhoud van deze, veelal door oerbosschen loopende wegen, mag echter gerust als een last beschouwd worden, die vrij zwaar op de schouders van de dun gezaaide bevolking drukt. Want dun gezaaid is zij in hooge mate, die bevolking, welke voor dit geheele uitgestrekte gebied op niet meer dan 200.000 zielen geschat wordt.

De kampongs (doesoens) bestaan uit een verzameling veelal van planken of boomschors vervaardigde, op 2 M. hooge palen gebouwde stevige woningen, welke kampongs overigens weinig of niet versterkt zijn.

Hier en daar, voornamelijk in de benedenstreken, treft men woonhuizen op vlotten (rakits) aan.

Het oerwoud heeft over het algemeen weinig onderhout, zoodat men zich daardoor met een kapmes in de hand vrij gemakkelijk een weg baant. Er door marcheerende is men echter door groote moerassen, die bovendien meermalen met dicht dooreengestrengelde rottanmassa's bedekt zijn, aan hoogst onaangename verrassingen blootgesteld.

Behalve de reeds genoemde Koeboe's is de bevolking in twee deelen te splitsen, n.l.:

1e. die der lagere streken, welke ontstaan is uit een vermenging van Maleiers en Javaansche volksplanters,

2e. die der bovenstreken, welke eerder tot de Menangkabauers gerekend moet worden en nog vele instellingen en gebruiken daarvan behouden heeft. Niet te verwonderen is het dan ook, dat het Djambische-Maleisch met Javaansche woorden doorspekt is.

De Djambiër wordt tot de beschaafde Maleiers gerekend, is Mohamedaan, doch niet bepaald fanatiek.

Mag hij al niet laf genoemd worden, groote deugden en gaven als krijgsman kan men hem zeker niet toeschrijven, hoewel, vooral in het laatste stadium van den strijd, enkelen hunner een buitengewone mate van hardnekkigheid aan den dag legden. Deze enkelen kunnen evenwel de uitzonderingen op den regel worden genoemd.

Het hoofdvoedingsmiddel van de bevolking is rijst en visch l. g. in ruime mate opgebracht door de rivieren, welke in de bovenstreken door als fuiken werkende staketsels van bamboe op talrijke plaatsen over de geheele breedte grondig versperd zijn, zijnde dan voor den Djambiër en zijn rank vaartuigje slechts een nauwe opening overgelaten. Ook wordt in streken, waar rijst schaarsch is, maïs en kassave verbouwd.

Tot de voortbrengselen behooren voorts uitstekende houtsoorten en allerlei boschproducten, terwijl, vooral in de bovenlanden, de veestapel, karbouwen, sapi's en geiten, zeer belangrijk is.

onafhankelijkheids-ideeën door D. D. van een fusie tusschen I. P. en den Indischen Bond geen sprake geweest kon zijn, na de verijdeling van D. D.'s poging om op den Bond zijn Indische Partij te enten. Hij zal dan ook leeren, dat de zwenking van „Insulinde" naar de I. P. niets meer was, dan een bekentenis van onmacht, zooals nu het cajoleeren van Tjipto een laatste wanhopige poging is om er nog iets van het oude vuur in te houden.

WAT DE CHINEES VERTELT.

Indië weerbaar. Indië weerbaar is een comité — alzoo de „P e r n i a g a n" —, dat zich te Batavia gevormd heeft, waarin personen van alle landaarden en van verschillenden maatschappelijken werkkring vereenigd zijn en ook het vrouwelijk geslacht vertegenwoordigd is met de bedoeling het daarheen te leiden, dat op den 31en Augustus j.l. een openbare bijeenkomst wordt belegd, waar de wenschen, die gaan naar een energieke en afdoende weerbaarmaking van N.-I. gelegenheid zouden vinden zich openlijk uit te spreken. Voorzitter van dit comité is de heer mr. H. 's Jacob, ondervoorzitter de heer M. C. Koning en secretarissen zijn de heeren H. G. Brandon en W. V. Rhemrev.

Japansche activiteit. De heer Somertin is volgens hetzelfde hierboven bedoelde blad — in de maand December van verleden jaar begonnen met de uitgifte van een maandblad, genaamd Commercial Japan, een periodiek, dat, zooals de naam reeds aangeeft, de belangen voorstaat van den handel van Japan. Thans is het de wensch van dien heer om dit Commercial Japan om te zetten in een Commercial East, zoodat dan voortaan ook bijdragen kunnen worden opgenomen van Java, Manilla, Oost-China, Britsch-Indië en Colombo. Om dit te bewerkstelligen reist de heer Somerton al deze landen en Britsche kolonies af; zijn blad zal in de toekomst vertegenwoordigen het Oosten, van Japan tot Bombay. Reeds bezit het blad correspondenten in de Vereenigde Staten, Canada, Australië, Engeland, Zuid-Amerika, China, de Philippijnen en vele andere plaatsen.

In de „D j a w a T e n g a h" schrijft een lid van de redactie, dat 't hoe langer hoe duidelijker blijkt, dat de Europeesche staten, inzonderheid Nederland, een politiek van likkerij ten aanzien van Japan volgen, die nu den gelen vriend genoemd wordt en tevoren als het Gele Gevaar gevreesd en verwenscht werd. Werd niet kort geleden, zoo vraagt de schrijver, een Japansch gezelschap op Java met zoodanige eerbewijzen ontvangen zoo als die te voren nooit aan wie ook werden bewezen, zooals aan Lord Kitchener, aan Russische en Duitsche prinsen, aan den Koning van Siam of aan Philippijnsche en Chin. Gouverneurs-Generaal. De laatste werden zelfs bespioneerd door geheime politieagenten. Zou dit verschil ook gemaakt worden, indien China ook beschikken kon over Dreadnoughts en Dikke Bertha's? Nederland maakt er nu wel werk van om van de Chineezen Staatsblad-Europeanen te maken, om op deze wijze kanonnenvleesch te verkrijgen.

De „B i n t a n g S o e r a b a j a" waarschuwt dientengevolge de Inlanders en Indo-Chineezen tegen het gevaar dat dreigt door de handelsbetrekkingen die tusschen Nederland en Japan gesloten zijn. Weliswaar wordt slechts gesproken van handels- en vriendschapsbetrekkingen en ontkent men het bestaan van veroveringsplannen. Maar zoo was 't vroeger met de Hollanders ook. Zij kwamen als handelaren, gingen met de Inlandsche vorsten als gasten en gelijken vriendschappelijk om, maar werden ten slotte de meesters van het land. Zoo deden ook de Engelschen overal in de geheele wereld. De Inlanders en Indo-Chineezen, alle landskinderen, moeten zich dus aansluiten om weerstand te bieden aan dit dreigend gevaar. De Inlander is van lieverlede geestelijk gegroeid; hij wil dus niet langer als een kind behandeld worden. Hij volgt de beraadslagingen in de Kamers, kent de namen van de volksvertegenwoordigers, die zich voor hem beijveren. Hij vraagt met allen aandrang om medezeggenschap in het Parlement. Vroeger dacht hij, dat zijn vader (de Regeering) rijk en machtig was, maar mede tengevolge van den grooten oorlog is hij tot de wetenschap gekomen, dat hij beheerscht wordt door een klein, arm land. Hij is tot het besef gekomen wel van het onrecht hem aangedaan, maar niet van de liefde, die Nederland beweert voor hem te koesteren, omdat die liefde zich nog niet naar buiten heeft geopenbaard. Van vertrouwen over en weer is geen sprake. Het dwingen van de Inlanders kan gemakkelijk door geweerkogels onderdrukt worden. Maar dit doet den haat vermeerderen, terwijl het gouvernement zijn best moet doen om zijn armelijke en zwakke positie te verbeteren. 't Is een verkeerde politiek om de Inlanders bij stukken en brokken te geven wat hun toekomt. Daardoor vraagt hij telkens opnieuw. Eerst dan zal er vrede zijn, als er ook volkomen gelijkstelling tusschen Indië en Nederland zal bestaan.

Maleisch als voertaal in de vergaderingen van Insulinde. In de „S i n a r D j a w a" is het verslag opgenomen van de te Semarang gehouden vergadering van Insulinde en de Indische Sociaal-Democratische Vereeniging. Na langdurige en levendige debatten werd door Insulinde een motie aangenomen om aan de Tweede Kamer te verzoeken het voorstel tot instelling van een Kolonialen Raad niet aan te nemen (omdat men een eigen Parlement verlangt). Ook werden voorstellen aangenomen om de Regeering te verzoeken de strafbepalingen in te trekken tegen leiders van werkstakingen, zoomede de interneerings- en verbanningsartikelen in het Regeerings Reglement. Ook werd besloten om in de vergaderingen van Insulinde in het Maleisch te spreken. Nog werd aangenomen een eigen orgaan uit te geven onder redactie van de heeren Razoux Kühr en Tjipto. De I. S. D. V. besloot alle samenwerking met Insulinde af te breken. Den leden van deze Vereeniging werd zelfs verboden ook lid te zijn van Insulinde.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERATUUR-OVERZICHT.

De Theecultuur in Ned.-Indië.

Bij J. H. de Bussy te Amsterdam is verschenen „De theecultuur in Nederlandsch-Indië, door Dr. A. W. Nanninga, docent aan de Middelbare Koloniale Landbouwschool te Deventer.

Hoewel over deze cultuur al heel wat gepubliceerd is (waarvoor men zie het Voorwoord van den schrijver), bestond tot nu toe geen handleiding welke het onderwerp zoo uitvoerig behandelt als Dr. N. het thans heeft gedaan. En ofschoon de schr. zijn werk in de eerste plaats heeft samengesteld voor jongelieden die in de theecultuur gaan, zullen ongetwijfeld zij die reeds langeren tijd daarin werkzaam zijn of anderen, die van het onderwerp een meer dan oppervlakkige studie wenschen te maken, het boek met vrucht kunnen raadplegen.

Een aantal fraaie illustraties verduidelijken den tekst.

Curaçao en de groote Europeesche oorlog in 1914.

Aldus de titel van het eerste gedeelte eener beschouwing van Mr. B. de Gaay Fortman in afl. V van het Tijdschr. voor Geschiedenis, Land- en Volkenkunde.

Schr. laat voorafgaan een korte historische schets van Curaçao's positie in de groote oorlogen der laatste jaren (waarbij het alleen in den Spaansch-Amerikaanschen oorlog tot eene f e i t e l ij k e handhaving der neutraliteit kwam), om vervolgens over te gaan tot zijn eigenlijk onderwerp, hetwelk hij verdeelt in vier hoofdstukken: A. de neutraliteitsvoorschriften. B. de handhaving der neutraliteit, C. Curaçao en de oorlog. D. De gevolgen van den oorlog in economisch opzicht.

Reis-indrukken van Zuid Nieuw-Guinea.

Pr. M. Geurtjens, wiens interessante ethnographische opstellen over de bewoners der Kei-eilanden, veel belangstelling verwierven, geeft nu in de Annalen van het Missiehuis te Tilburg indrukken van een reis in Zuid Nieuw-Guinea. In het Nr. van 15 Sept. maken zijn lezers kennis met enkele zeden en gewoonten der Marindineezen (Papoea's).

Uit die beschrijving een greep doende, nemen we over:

„De uiterlijke verschijning der menschen zelf beschrijven is mij onmogelijk. Zelfs foto's geven er slechts een zeer onnauwkeurige voorstelling van; ja, zelfs de keurige schilderingen van Pastoor P. Vertenten, die ook op de Semarangsche tentoonstelling de aandacht trokken.

Men denkt allicht aan chargeeren, aan overdrijven, en al die opschik is zoo eigenaardig, zoo s u i g e n e r i s, dat men er zich niet in kan denken. Men moet deze lui zelf kunnen bewonderen in al hunne geuren en kleuren.

Ja, ik zeg gerust bewonderen, want hunne versiering en opsmuk is verre van wanstaltig of potsierlijk, zelfs niet willekeurig. Deze wilden hebben ontegenzeggelijk hun schoonheidsgevoel. Het moge desnoods een woeste schoonheid zijn die de hunne is, maar schoon is het. De opsmuk der mannen geeft aan hunne verschijning iets vervaarlijks, iets dat ontzag inboezemt.

Als hij daar heenstapt, die fiere forsche gestalte, rijzig en prachtig gespierd, met zijn wuivenden vederbos, zijn glimmende snoeren van varkenstanden, met heel zijn opsmuk, dan stemt ge hem toe, dat hij in zijn soort is wat hij zich gevoelt, een a n e m-h a, dat ik haast zou vertalen, zeker in zijn geest, door „übermensch".

De opschik der jonge meisjes is zwierig en elegant. De vaak kolossale haarverlengsels in hun verscheiden vormen staan waarlijk sierlijk. Zelfs de olie waarvan hare bronzen lichamen glimmen, geeft haar een indruk van keurigheid en verzorgdheid, en de kleurige sierblaadjes en bloemen die ze in haar bovenarmbanden dragen, steken daarbij keurig af. Heusch op afstand is het waarlijk mooi, ofschoon van dichtbij soms wel wat vies.

Nu zijn het ook hier niet altemaal Adonissen of Gratiën, er loopen ook hier heel wat meesterstukjes der schepping rond, die eer medelijden dan bewondering afdwingen. Ik wil er alleen op drukken dat als men denkt, dat deze wilden zich met allerlei poespas toetakelen, hoe wanstaltiger hoe fraaier, dat men zich dan deerlijk vergist.

Ook is die opschik niet willekeurig. Van jongen tot ouderling, van meisje tot meuke zijn allen in de Marindineesche maatschappij in tal van verschillende klassen ingedeeld, die voor een geoefenden opmerker allen aan hun eigenaardige versieringen te herkennen zijn."

Christendom en Mohammedanisme in de Bataklanden.

Zendeling J. H. M.(eerwaldt) schrijft in het Sept. Nr. van „De Rijnsche Zending" een artikel „Nieuwe moeilijkheden in de Bataklanden", waarin hij zich beklaagt over het Mohammedanisme, dat met nieuwe strijdkrachten in de Bataklanden in het veld rukt „om de nog weinig bevestigde volgelingen van het vaandel des kruises weer afvallig te maken." Uit welke richting de wind waait?

„De Sarikat-Islam is ook op ons Zendingsgebied ingebroken, om met leugen en bedrog of anders ook met list en geweld de menschen van den weg der waarheid en des levens afkeerig te maken, en hen in het schemerige licht van „de halve maan" te doen wandelen."

Sprekende over de S. I.-beweging zegt zendeling M. dan nog o.m.:

„Ook het doel, dat de Sarikat-Islam beoogt, is nog niet zoo heel zuiver belijnd omschreven. Aanvankelijk scheen het, dat zij slechts de economische en intellectueele verheffing der belijders van den Islam bedoelde, zonder zich bepaald op de politiek of de propaganda voor het Mohammedanisme te richten. Op Java echter zien wij reeds, dat plaatselijke vereenigingen zich meer en meer tot een geheel aansluiten, en zich ook met politieke vraagstukken gaan bemoeien, terwijl zij daar, waar zoowel het Christendom als ook het Mohammedanisme zich onder de nog heidensche stammen, zooals bijv. onder de Dajaks op Borneo, en de Bataks op Sumatra, zoekt uit te breiden, als propagandisten voor den Islam optreden."

Tijdschrift Kon. Ned. Aardrijkskundig Genootschap.

Afl. 5 van den loopenden jaargang bevat een tweetal artikelen met betrekking op Indië, n.l.: De geomorphologische beteekenis der basische stollingsgesteenten in het mid-

dendeel van den Ned. Indischen Archipel, door E. C. Abendanon; en Nogmaals de hydrographische opneming van Indië, door J. L. — Verder een mededeeling over een zoölogische reis van den Deen Dr. W. Kaudern naar Celebes en een literatuur-opgave.

Weekblad voor Indië.

In No. 13 schrijft de heer W. J. F. de Rijck van der Gracht een artikel over „Njai Lenggang Kentjana", een Hindoe-Soenda legende uit het rijk van Dadjadjaran, waarvan de heer Joh. Scholte te Bandoeng een tooneelstuk vervaardigde, hetwelk aldaar op verdienstelijke wijze door Inlandsche jongelieden is gespeeld.

Onder andere bijdragen geeft dit Nr. dan nog het portret, met korte biographie, van den nieuwen resident van Riouw, den heer L. R. Wentholt.

No. 14 bevat o.m. een artikel over Ridder van der Does de Bye en het Hoofdbureau van scheepvaart (met ill.). — Een beeld van koning Erlangga, door C. (met ill.). — Javaansche kunstnijverheid (met ill.), door Drechsler (vervolg). — Java's oude geschiedenis (vervolg), door C.

De Indische Mercuur.

Inhoud van No. 37: Bevloeiïng en inlandsche landbouw op Java, door L. E. Dom van Rombeek. — Mededeeling No. 43 van het Proefstation voor thee. Besproken door Dr. A. W. Nanninga. — Selectie en oculatie van cacao, door Gerold Stahel. — Gouvernements-Rubberonderneming ,,Slootwijk". Rapport van H. J. van Hasselt. (Bespreking). — De overzeesche handel en de oorlog. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen. — Financieele berichten en verslagen, zoomede de overige wekelijksche rubrieken.

De economische toestand van Ned.-Indië in 1915.

Het jongste jaarverslag van den president van de Javasche Bank over het boekjaar 1915—'16 bevat verschillende mededeelingen over den economischen toestand van Ned.-Indië, waarvan we enkele zinsneden hieronder doen volgen.

De Inlandsche cultures werden in de tweede helft van het jaar begunstigd door het weder en ook de laaglandcultures stonden er op het einde van het jaar goed voor. De rijstoogst was bevredigend. Hoewel voor producten van Inlandsche cultures niet de bijzondere prijzen waren te maken, die bij een geregelden afscheep verwacht hadden kunnen worden, mag over het algemeen de economische toestand toch als gunstig worden beschouwd.

Rampen van hooger hand zijn slechts voorgekomen door overstroomingen in verschillende deelen van Java, waardoor aanmerkelijk verlies van goed en have voor den Inlander ontstond, soms ook van het te velde staand gewas. De particuliere liefdadigheid kwam zoowel hier te lande als in Nederland daaraan tegemoet, en van de plaats gehad hebbende verwoesting, door overstrooming van verschillende kampongs, werd partij getrokken door bij den wederopbouw die kampongs meer hygiënisch in te richten, betere huizen en betere afwatering te maken.

De gezondheidstoestand was over het algemeen goed. Epidemieën, als cholera en pest, werden van Gouvernementswege zooveel mogelijk bestreden. De krachtige maatregelen, door de Regeering genomen bij de pestbestrijding, werden op energieke wijze doorgezet en waar noodig werden die maatregelen uitgebreid.

In het jaar 1915 zijn geen ongeregeldheden van ernstigen aard voorgekomen; waar moeilijkheden ontstonden, hadden die een locaal karakter en was de politie bij machte om de orde te herstellen. De stemming onder de bevolking was rustig.

De bedevaart naar Mekka had dit jaar niet plaats. Eerstens was er geen directe bootgelegenheid en tweedens gaf de Regeering eene waarschuwing dat het houden van de bedevaart in verband met den oorlog aan groote gevaren bloot stond, waarom die voorloopig werd ontraden. De bevolking volgde dien raad.

Ten aanzien van den import kan gezegd worden, dat, hoewel de invoer van Europeesche goederen met zeer veel moeilijkheden gepaard ging, de hooge prijzen, die importeurs hebben gemaakt, goede winsten hebben gebracht. Over het algemeen waren de omzetten gering, werden de credieten zooveel mogelijk bekort, waardoor inderdaad een gezondere toestand werd geschapen. Faillissementen van eenig belang kwamen bij den importhandel niet voor. De moeilijkheden, ondervonden bij den invoer van kleurstoffen, hebben tengevolge gehad, dat de batikindustrie erg verliep.

Dat de Nederlandsche industrie bij den import meer op den voorgrond trad, is natuurlijk en het is dan ook te hopen, dat ook na de beëindiging van den oorlog de importhandel speciaal het oog op de Nederlandsche industrie zal blijven houden.

Alles te zamen genomen kan de economische positie van Nederlandsch-Indië, al heeft de oorlogstoestand in Europa ook hier een grooten invloed gehad, niet onbevredigend worden genoemd.

Schoolatlas van Ned. Oost-Indië.

Met verbazingwekkende snelheid volgen de uitgaven van W. van Gelder's schoolatlas van Ned. Oost-Indië elkander op. Nog geen half jaar geleden gaf de samensteller den dertienden, en reeds nu een veertienden druk. Deze nieuwe uitgave onderscheidt zich van de vorige door iets zachter kleuren, terwijl er aan zijn toegevoegd enkele statistische opgaven betreffende Ned.-Indië, waarvan de gegevens zijn ontleend aan een werkje van den heer C. Lekkerkerker. Als we hierin lezen dat de Bataks rondom het Tobameer, de Dajaks van Borneo, de Alfoeren in Midden-Celebes, op Boeroe en Ceram, en de Papoea's op Nieuw-Guinea nog grootendeels heidensche godsdiensten belijden, vraagt men zich af waarom de heer v. G. in dit verband geen melding maakt van de vrij uitgestrekte eilanden Soemba, Flores, Timor e.a. van de Timor-groep, waarvan de talrijke bevolking evenzeer overwegend heidensch is.

Doch dit is slechts een opmerking welke den eigenlijken atlas niet raakt. Deze is in één woord voortreffelijk; hij voldoet aan de hoogste eischen welke men aan een dergelijke uitgaaf mag stellen.

Wetende dat de heer v. G. streeft naar volmaking, geven we hem nog in overweging in een volgenden druk aan den atlas toe te voegen een taalkaart van den geheelen Indischen Archipel (zooals die nu reeds van Java op blad 2 voorkomt); het is wellicht te veel gevergd, maar daarmede zou werkelijk de samensteller in een lang gevoelde behoefte voldoen en zeer groot nut stichten.

Ten slotte de opmerking dat de titel ,,Schoolatlas" o.i. te weinig zegt en in ieder geval veel te bescheiden is; welke opmerking zal worden beaamd door de velen die van Van Gelder's atlas van Ned. Oost-Indië waardeeren en als 't ware dagelijks raadplegen.

Mededeelingen.

Van het Informatie-bureau:
(Heulstraat 17, Den Haag).

Uitzending naar Nederl.-Indië van personeel voor het Marine-etablissement te Soerabaja.

Ten behoeve van het Marine-etablissement te Soerabaja is de uitzending noodig van:
één scheepmaker; één ketelmaker; één modelmaker; één gieter.

Zij mogen niet jonger dan 22 en niet ouder dan 30 jaar zijn.

De vaste werklieden bij het Marine-etablissement, waartoe de uit te zenden personen zullen behooren, zijn niet uitsluitend werkman noch toezichthouder, maar hunne werkzaamheden dragen het kenmerk van medewerkend toezicht.

De uit te zenden personen moeten lichamelijk geschikt zijn voor den Indischen dienst, hetgeen moet blijken uit een geneeskundig onderzoek vanwege het Departement van Koloniën.

Zij zijn gehouden zich te verbinden voor den tijd van drie jaren, in te gaan met den dag van ontscheping te Batavia.

Na verstrijking van het driejarig verband kunnen zij zich opnieuw voor gelijken termijn verbinden, mits hunne diensten van dien aard zijn geweest, dat de Regeering op hun behoud prijs stelt. Bij mogelijke benoeming in vasten dienst, waarop echter geen vast uitzicht kan worden gegeven, worden zij burgerlijke ambtenaren, in welk geval op hen van toepassing zijn de bepalingen omtrent de burgerlijke pensioenen, de verloven, het weduwen- en weezenfonds van burgerlijke ambtenaren in Nederlandsch-Indië, enz.

De bezoldiging van de uit te zenden personen bedraagt thans *f* 175 (éénhonderd vijf en zeventig gulden) 's maands, ingaande met den dag van inscheping naar Nederlandsch-Indië en eindigende met den dag volgende op dien van afloop van het verband, welke bezoldiging bij gebleken geschiktheid en ijverige plichtsbetrachting (ter beoordeeling van den commandant der zeemacht in Nederlandsch-Indië) kan klimmen tot *f* 200 (tweehonderd gulden) 's maands, te bereiken door twee jaarlijksche verhoogingen van *f* 12.50 (twaalf gulden vijftig cent) 's maands.

Bij vernieuwing van het verband kan de bezoldiging op gelijke wijze worden verhoogd tot *f* 225 (twee honderd vijf en twintig gulden) 's maands, terwijl bij eene tweede vernieuwing van het verband de bezoldiging op gelijke wijze kan klimmen tot ten hoogste *f* 250 (tweehonderd vijftig gulden) 's maands.

Bij buitengewone geschiktheid en uitmuntende plichtsbetrachting kunnen, na verkregen machtiging van den Gouverneur-Generaal, door den commandant der zeemacht regelmatige bezoldigingsverhoogingen worden toegekend vóór het verstrijken van den daarvoor gestelden termijn.

De vaste werkman zal na zes jaren tot tevredenheid van den directeur van het Marine-etablissement te hebben gewerkt, bij niet-verlenging van de overeenkomst eene tegemoetkoming van *f* 1600 (een duizend zeshonderd gulden) ontvangen; na negen jaren dienst wordt eene tegemoetkoming van *f* 3000 (drie duizend gulden) uitgekeerd; bij verlenging van de overeenkomst na 9 jaar wordt aan den werkman de keuze gelaten tusschen dadelijke uitkeering van het bedrag en latere uitkeering daarvan, vermeerderd met de gekweekte rente, berekend tegen 4 ten honderd rente op rente. De uitkeering van de tegemoetkoming heeft niet plaats wanneer de werkman tusschentijds in vasten dienst wordt aangenomen, daar alsdan de reeds in 's lands dienst doorgebrachte tijd wordt medegeteld voor de berekening van het pensioen. Mocht de uitkeering reeds hebben plaats gehad, dan kan alleen opneming in vasten dienst plaats hebben, wanneer de werkman zich verbindt het genotene terug te storten.

Aan de uitzending naar Nederlandsch-Indië is verbonden:

1°. vrije overtocht met gezin naar Indië als landsreiziger der tweede klasse;

2°. gelijke overtocht na beëindiging van de overeenkomst, doch niet langer dan gedurende één jaar nadat het verband is afgeloopen;

3°. eene tegemoetkoming in de kosten voor uitrusting ten bedrage van *f* 500 (vijfhonderd gulden) voor ongehuwden en van *f* 675 (zeshonderd vijf en zeventig gulden) of *f* 725 (zevenhonderd en vijf en twintig gulden) voor het geval de nieuwe bezoldigingsregeling tot stand is gekomen, voor gehuwden.

De uit te zenden personen moeten tevens eene verklaring inzenden, dat zij bekend zijn met de overeenkomst, welke men moet aangaan, alvorens bij het Marine-etablissement te Soerabaja te worden te werk gesteld.

In de overeenkomst zal het bedrag van de bezoldiging in overeenstemming worden gebracht met de mogelijk op 1 Januari a.s. in werking tredende wijziging.

Zij zijn voorts verplicht de in verband met hunne uitzending voor den Indischen dienst aan hen of te hunnen behoeve dan wel ten behoeve van hun gezin van landswege voldane gelden wegens tegemoetkoming in de kosten van uitrusting, overtocht naar Nederl.-Indië, zoomede alle andere aan hen ter zake voormeld middellijk of onmiddellijk van landswege toegelegde gelden (met uitzondering van genoten bezoldiging en hetgeen daarmede is gelijk te stellen) onverwijld in 's lands kas terug te storten, ingeval zij niet binnen den hun aan te wijzen termijn naar Nederlandsch-Indië vertrekken, de reis derwaarts moedwillig afbreken of om andere redenen dan welbewezen ziels- of lichaamsgebreken, buiten eigen toedoen ontstaan (ter beoordeeling van de Regeering), de werkzaamheden, waarvoor zij worden uitgezonden, niet aanvaarden, dan wel binnen drie jaren na hunne aankomst in Nederlandsch-Indië uit 's lands dienst worden ontslagen.

Zij, die voor uitzending in aanmerking kunnen komen, zullen vermoedelijk eene proef van bekwaamheid moeten afleggen, waarvan plaats en dag nader zullen worden bekend gemaakt. In dat geval wordt vergoeding toegekend wegens reiskosten en verlies van loon.

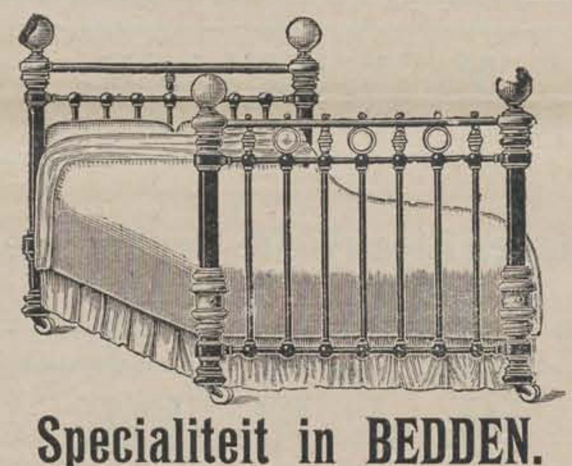
Gegadigden voor eene der genoemde betrekkingen behooren zich vóór 1 October as. bij gezegeld verzoekschrift (te adresseeren aan afdeeling ,,Personeel'' van het Departement), te wenden tot het Departement van Koloniën, onder overlegging van getuigschriften.

Het verzoekschrift moet bevatten:

a. eene beschrijving van opleiding en levensloop;

b. eene mededeeling waar en wanneer de gegadigde geboren is, of hij al dan niet gehuwd is (met vermelding van het aantal en den leeftijd zijner kinderen) en bij wien inlichtingen kunnen worden ingewonnen.

(Nederlandsche Staatscourant van 7 September 1916 no. 210).

Vereeniging OOST en WEST.
Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur (uitgezonderd Zaterdagsmiddags) inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

Muziek- en Zanglessen.	Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
Teeken- en Schilderlessen.	Dame als Hoofd — of hulp in de huishouding.
Lessen in moderne talen.	Dame als Lectrice of Dame van gezelschap.
Fransche-, Duitsche-, Engelsche- en Italiaansche Conversatielessen.	Kinderjuffrouw in Indië.
Opleiding admissie examen H. B. S. en Gymnasium.	Indische massage en manicure, uitsluitend voor Dames en kinderen.
Handwerklessen.	Zweedsche gymnastiek, Heilgymnastiek, enz., uitsluitend voor Dames en Kinderen.
Schrijf-, Kopiëer- en Vertaalwerk.	

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, **Ieplaan 11.**

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families, die zich belasten met de opvoeding van kinderen, omtrent hotels, pensions, inrichting, medische hulp, onderwijs enz.

Indische Dienstboden kunnen zich aangeven in **Laan van Meerdervoort 187** voor eene verandering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie; hetzij schriftelijk of mondeling; voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West", die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaatlessen in Indische talen.

A. H. J. G. WALBEEHM, van Lumeystr. 100,	's-Gravenhage,	Javaansch, Maleisch.
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46,	Leiden	Javaansch, Maleisch, Madoereesch.
S. TAGOR, Inl. Veearts, Burg. Reigersstr. 51bis,	Utrecht,	Maleisch. Battaksch.
W. G. HAUFF, Voorzitter der Federatie van Ned. Stenografie-leeraren in Ned.-Oost-Indië, Vaartweg 75,	Hilversum.	Maleisch, Boekhouding b. d. Suiker-Industrie volgens The Decimal Classification and Relativ Index by Melvil Dewey.

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging *„Oost en West"*, Heulstraat 17, Den Haag zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. **Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.**
door J. H. en H. B.
Prijs: 1 exemplaar **f 0.10.** 50 ex. **f 2.80.**

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 2.20** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

b. Onze Oost II. **Iets over den Inlander en zijn Zieleleven.**
door T. J. BEZEMER.
Prijs: 1 exemplaar **5 cent.** 50 ex. **f 2.—**;

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 1.55** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17, de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, en andere Boekhandelaren zijn verkrijgbaar:

a. Onze West: **De Kolonie Suriname,** door REMAN IRÜS (FRED. OUDSCHANS DENTZ);
II. **De Kolonie Curaçao,** door M. VICTOR ZWIJSEN, Oud-Rector van het Colegio „Santo Tomás" te Curaçao.
Prijs per exemplaar **f 0.25** en f 0.03 frankeerkosten

b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten

No. I. **De Bestuursambtenaren in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten

No. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.15** per exemplaar en f 0.01 frankeerkosten.

No. IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. VI. **De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. X. **De Ambtenaar bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

Maison de Bonneterie

Leverancier van H. M. de Koningin. | Leverancier van H. M. de Koningin.

DEN HAAG, Buitenhof–Groenmarkt. **AMSTERDAM, Kalverstraat–Rokin.**

Grootst gesorteerde Magazijnen van Elegante Dames- en Kinderconfectie.

Pension „Zorgvliet"

Groot Hertoginnelaan 155

's-Gravenhage :: Tel. H. 1186.

J. C. NIEUWSTRATEN,

Juwelier.

Magazijn van Gouden en Zilveren Werken.

Eigen Atelier ook voor reparatiën.

PIET HEINSTRAAT 128, o.d. Zoutmanstr.

WIENER & VAN WITSEN

Rotterdam Hoogstraat 226

Gevestigd 1851.

Fabriek van Uitrustingen voor O.- en W.-Indië

Speciaal naar maat.

Noordeinde 6, over de Plaats — **BERNARD DRABBE** — DEN HAAG, TELEFOON 2162

SPECIALITEIT UITZETTEN, LUIERMANDEN

...........EN INDISCHE UITRUSTINGEN...........

in alle prijzen, van de eenvoudigste tot de fijnste.

FIJNE BATIST LINGERIE's, OOK NAAR MAAT OF EIGEN MODEL. Catalogus en opgaven met prijsberekening gratis. Zichtzendingen. Pasmodellen. — Uitgebreide sorteering LINNEN TAFEL-, HUISHOUD- EN BEDBENOODIGDHEDEN. ☞ Matige prijzen.

A. SCHRÖDER & Co.

Groenmarkt.

Voor **Najaar** en **Winter**

JAPONSTOFFEN

BONTGARNITUREN

UITGAVE van de N.V. Boekdrukkerij v.h. Firma T. C. B. TEN HAGEN en bij alle Boekhandelaren verkrijgbaar:

GEILLUSTREERD

Nederlandsch Conservenboek

VOLLEDIGE HANDLEIDING

VOOR

H.H. Conservenfabrikanten, Restaurateurs en Koks,

ALSMEDE VOOR

Particulier gebruik

DOOR

LEONARD G. BOL.

Prijs: ingenaaid . . . . **f 2.40**

gebonden . . . . **- 2.90**

Adverteeren doet verkoopen.

Confiserie en Chocolaterie Royales

J. A. KRUL.

Grand Salon de Rafraîchissements NOORDEINDE 44,

Vraagt onze CHOCOLADE (alleen prima merken),

FIJNE BONBONS en HAAGSCHE HOPJES.

WISBRUN & LIFFMANN.

Veenestraat 35-37 - Tel. 2503. - Den Haag.

DAMES MODEARTIKELEN.
ZIJDEN STOFFEN, FLUWEELEN, KANTSTOFFEN.
ALLE SOORTEN GARNEERINGEN, ENZ.

BALARTIKELEN.

P. B. VAN MOORSEL & Co

Kerkplein 11-12, naast het Hoofdpostkantoor.
Torenstraat 5-6 - Telefoon 2898 - Den Haag

Goedkoopst adres voor het geheel of ged. installeeren van woningen.

Familiepension „KERCHER"

☞ **Villa „MATHILDE"**

Oude Schev. weg 112-114.

Tel. Interc. Schev. 1256 - SCHEVENINGEN

Vraagt Uwen langanan „HIGHSPEED" POETSCRÊME

van de American Company of Chemical Products.

Hoofdagent voor Nederland A. J. A. MUSSERT, *'s-Hertogenbosch.*

Met HIGHSPEED poetst gij Uw zilver, koper en nikkel in een minimum tijd.

RIPPEN

Pianohandel

PIET HEINSTRAAT 42
ELANDSTRAAT 17.
Tel. 4683.

Verhuren Stemmen

VAN SEVENTER & PALUDANUS

KLEERMAKERIJ

Heerengracht 38 - Telefoon 4214

Draagt onze reclame
COLBERT-COSTUUM
naar maat van f 35.—

Diverse dessins prima Engelsche Stoffen - Solide bewerking.

J. B. HEIJDEMAN,

CONFISEUR. - PATISSIER.

Valeriusstraat 3, Tel. H. 7857.

Speciaal adres

Zoute Krakelingen.